

Univerzitetska misao - časopis za nauku, kulturu i umjetnost [ISSN: 1451-3870]

Vol. 19, str. 147-166, 2020 god., web lokacija gde se nalazi rad: <http://um.uninp.edu.rs>

Tematska oblast u koju se svrstava rad: Društvene i humanističke nauke / podoblast: Pravo

Datum prijema rada: 30.03.2020.

Datum prihvatanja rada: 30.12.2020.

UDK : 343.53:368(497)

doi: 10.5937/univmis2019147M

Pregledni rad

KRIVIČNO DELO PREVARE U OSIGURANJU U KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU REPUBLIKE SRBIJE I ZEMLJAMA U OKRUŽENJU

Bilgaip Maznikar

Univerzitet u Novom Pazaru

Novi Pazar, Srbija

bilgaip.maznikar@gmail.com

Apstrakt

U radu se obrađuje krivično delo prevare u osiguranju kroz analizu aktuelnih odredbi krivičnog zakonodavstva Republike Srbije i zemalja u okruženju. Od zemalja u okruženju autor analizira odredbe krivičnog zakonodavstva Hrvatske i Bosne i Hercegovine, po pitanju propisivanja krivičnog dela prevare u osiguranju. Cilj rada je da se ukaže na različite modele inkriminacije ovog specifičnog vida prevarnog ponašanja. Pored uporedno pravne analize, autor u radu ukazuje i na vrste i pojavne oblike ovog krivičnog dela, nudeći na kraju rada predloge unapređenja delatnosti na polju suprotstavljanja ovoj društveno-negativnoj pojavi.

Ključne reči: prevara, osiguranje, krivično pravo, krivično zakonodavstvo.

CRIME OF INSURANCE FRAUD IN CRIMINAL LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF SERBIA AND NEIGHBOUR COUNTRIES

Abstract

The paper deals with the criminal offense of insurance fraud by analyzing the current provisions of the criminal legislation of the Republic of Serbia and countries in the region. From the neighbour countries, the author analyzes the provisions of the criminal legislation of Croatia and Bosnia and Herzegovina regarding the prescribing of the criminal offense of insurance fraud. The aim of the paper is to point out different models of incrimination of this specific form of fraudulent behavior. In addition to comparative legal analysis, the author points out the types and forms of this criminal act, offering at the end of the paper suggestions for improving the activity in the field, counteracting this socially negative phenomenon.

Key words: fraud, insurance, criminal law, criminal legislation.

UVOD

Osnovna smisao osiguranja jeste zasnovana na potrebi čoveka da svoj život i imovinu zaštititi od rizika razne vrste. Pod terminom osiguranje podrazumeva se upravljanje rizikom, u smislu prenosa mogućeg rizika sa osiguranika, tj. fizičkog ili

pravnog lica na određeno osiguravajuće društvo, tj. drugo pravno lice. U tom smislu, pojedinci i privredni subjekti voljni su da plaćaju osiguranje u vidu premija osiguranja osiguravajućim kućama. Osiguravajuća društva udružuju rizike pojedinih osiguranika (pojedinaca i privrednih subjekata) u tzv. zajednice rizika i na bazi statistički uprosečenih podataka o očekivanom ostvarenju štetnog događaja određuju premiju. Udruživanje rizika, koje leži u osnovi modernog osiguranja, znači da se gubici nekolicine proširuju na čitavu grupu, tako da u tom procesu prosečan gubitak predstavlja zamenu za stvarni gubitak (Njegomir, 2014:1).

Problem nastaje kada dođe do informacione asimetrije, a to je situacija kada jedna strana poseduje više ili bolje informacije u odnosu na drugu stranu, što je često slučaj u transakcijama u kojima prodavac više zna nego kupac, mada se može desiti i obrnuto. Informaciona asimetrija dovodi do pojave, odnosno problema negativne selekcije rizika u osiguranju i pojave moralnog hazarda. Pojava negativne selekcije rizika se u osiguranju javlja zbog činjenice da su za osiguranje najzainteresovaniji pojedinci kod kojih je verovatnoća ostvarenja rizika najveća a koji, zbog činjenice da će kod njih šteta nastati sa verovatnoćom koja je veća od prosečne, sa aspekta osiguravajućeg društva predstavljaju najmanje poželjne klijente. Reč je o osiguranicima koji će osiguravajućem društvu izazvati veće štete od onih na bazi kojih je osiguravajuće društvo izvršilo kalkulaciju premije osiguranja i dovesti do smanjenja profitabilnosti osiguravajućeg društva, odnosno nemogućnosti nadoknade nastale štete (Njegomir, 2014:2). Problem koji nastaje usled negativne selekcije rizika pojačava se činjenicom da će osiguranici čiji je rizik veći od prosečnog nastojati da svoj rizik prenesu na osiguravajuće društvo a da će oni osiguranici kod kojih je verovatnoća ostvarenja štetnog događaja manja od prosečnog izbegavati osiguranje. Na taj način se upravo najmanje poželjni klijenti javljaju u većem broju a premija izračunata na bazi prosečne verovatnoće ostvarenja rizika neće biti dovoljna da nastale štete pokrije zato što je veći broj osiguranika sa rizikom iznad prosečnog nego onih čiji je rizik ispod prosečnog (Njegomir, 2014:4). Ova pojava dovodi do povećanja nivoa premije osiguranja što je posledica velikog broja osiguranika koji imaju viši prosečni nivo rizika i zbog toga predstavljaju najmanje poželjne klijente. Sve ovo dalje rezultira smanjenjem interesovanja za osiguravajuće pokriće klijenata, odnosno osiguranika kod kojih je verovatnoća nastanka štete manja, jer oni polaze od činjenice da će naknada iz osiguranja biti manja od premije koju bi trebalo da plate. Moralni hazard je problem informacione asimetrije koji se javlja nakon određenih transakcija. U kontekstu osiguranja, moralni hazard predstavlja situaciju u kojoj pojedinci i privredni subjekti zahvaljujući obezbeđenosti od negativnog ishoda, imaju manji strah od prihvatanja rizika. Moralni hazard u osiguranju se određuje kao nepostojanje dovoljnog podsticaja na brižljivo i savesno ponašanje osiguranika u prisustvu osiguranja koje dovodi do povećanja verovatnoće nastanka ili veličine štete (Njegomir, 2014:5). Moralni hazard nastaje u situacijama kada lice ne snosi sve posledice za svoje akcije. U osiguranju, ako je sa osiguranikom zaključen ugovor o osiguranju, osiguranik neće imati podsticaj da preduzme sve mere da spreči nastanak štetnog događaja, ako osiguravajuće društvo u potpunosti snosi rizik od štetnog događaja. Usled toga, osiguravajuće društvo u ugovoru mora da predvidi da će osiguranik učestvovati u slučaju nastale štete. Moralni hazard kod osiguranja nastaje kada osiguravajuće društvo ne može da vrši nadzor nad ponašanjem osiguranika u

slučaju zaključenog ugovora o osiguranju. Problem negativne selekcije i moralni hazard u osiguranju, čine značajan deo problema upravljanja rizikom. Ove pojave povećavaju troškove osiguranja, odnosno troškove premija osiguranja, jer prevare utiču negativno na finansijski rezultat i stabilnost organizacije za osiguranje. Radi eliminisanja negativnog finansijskog rezultata organizacije za osiguranje posežu za povećanjem premija, što se negativno odražava na reputaciju same organizacije za osiguranje ali i na smanjenje poverenja u finansijski sistem zemlje. Poseban problem je što 90-95% poštenih osiguranika plaća uvećanu premiju zbog onih 5-10% nepoštenih, koji su nepošteno ostvarili korist kroz prevaru osiguranja (Ristić, Đoković, 2013:302). Ovo nas ujedno dovodi to problema prevare u osiguranju i rekacije krivično pravne represije, kao ultima ratio sredstva države za suprotstavljanje ovom vidu društveno negativnog ponašanja.

POJAM I KARAKTERISTIKE PREVARE I PREVARE U OSIGURANJU

Pojam prevare podrazumeva aktivnost koja je nezakonita i koja podleže krivičnom gonjenju i sankcijama kao pretećem ishodu, odnosno rezultatu. U pravnom smislu, prevara predstavlja akt izazivanja zablude, odnosno dovođenje nekog lica u zabludu i držanje u zabludi sa jednim ciljem da bi se na taj način pribavila protivpravna imovinska korist. Dakle, ključni elementi prevare su namera i zabluda. Namera predstavlja svest kod učinioca da svojim ponašanjem kod drugog lica prouzrokuje ili održava zabludu (Dragojlović, 2019:673). Zabluda predstavlja pogrešnu predstavu o nekoj činjenici ili okolnostima. Namera se može vršiti aktivnim radnjama: uveravanje da određena stvar poseduje kvalitete koje ne poseduje, prikrivanje činjenica koje bi uticale na donošenje odluka na zaključenje ugovora i slično. Pasivne radnje kojima se vrši prevara jesu ne činjenje nikakvih postupaka u cilju otklanjanja zablude kod druge ugovorne strane ni nakon uočavanja da zabluda postoji. Savremeno parvo insistira na dva uslova koja moraju biti ispunjena kumulativno da bi se neko ponašanje shvatilo kao prevarno. Prvi uslov je objektivne prirode i odnosi se na radnju kojom se izaziva i održava zabluda kod nekog lica, a drugi uslov je subjektivan i odnosi se na nameru jednog lica da se kod drugog izazove i održi zabluda (Dragojlović, 2019:673).

Prevara u osiguranju ili osiguranička prevara, odnosno zloupotreba osiguranja se različito definiše u različitim krivično-pravnim sistemima. U nekim krivično-pravnim sistemima ona je definisana kao posebno krivično delo, a u nekima je ovo delo obuhvaćeno krivičnim delom prevare, ali zbog toga što krivično delo prevara u osiguranju obuhvata drugačiju kriminalnu zonu, u odnosu na krivično delo prevare, u mnogim zakonodavstvima ovo krivično delo inkriminiše se kao posebno. Prema Smernicama o sprečavanju, otkrivanju i uklanjanju uzroka prevare u osiguranju koje je donela Narodna Banka Srbije, pod prevarom u osiguranju podrazumeva se: "...činjenje ili nečinjenje s namerom sticanja nepoštene ili protivzakonite koristi za učesnika u prevari ili za treće lice."

Dakle, za osiguraničku prevaru ključno je to što je za dovršeno krivično delo potrebno znatno manje nego kod klasičnog krivičnog dela prevare. Naime, nije

potrebno da je neko, tj. osiguravajuće društvo dovedeno u zabludu, a još manje da je ono učinilo nešto na štetu svoje ili tuđe imovine. S druge strane, osiguranička prevara je uži pojam jer se odnosi samo na osiguranu stvar koja se uništava, oštećuje, sakriva i sl. u nameri da se naplati osigurana suma (eventualno, i na telo učinioca ukoliko je predviđen oblik izazivanja telesne povrede ili narušavanja zdravlja takođe u istoj nameri). Pod prevarom u osiguranju mogao bi se podrazumevati čin protivpravnog zahtevanja isplate od osiguravača po osnovu lažne potvrde o polisi osiguranja. Takođe, prevare u osiguranju, u težem obliku, se javljaju u slučaju da osiguranici sami pričine odnosno namerno izazovu štetni događaj kako bi pribavili protivpravnu imovinsku korist. Osnovno polazište koje racionalizuje kriminalno ponašanje kod takvih osiguranika jeste njihovo uverenje da osiguravajuća društva raspolažu znatnim finansijskim sredstvima te ih zbog toga mogu oštetiti (Njegomir, 2014:2).

KLASIFIKACIJA I POJAVNI OBLICI PREVARA U OSIGURANJU

Za razumevanje prevara u osiguranju, neophodno je navesti i njihovu klasifikaciju, a jedna od glavnih jeste podela na tvrde i meke prevare (Petrović, Stojanović, 2012:61). Tvrde prevare se zasnivaju na unapred smišljenim planovima koji sadrže izmišljene informacije, netačne informacije, koje često uključuju više lica koji su skloni kriminalu. Glavni cilj je da se od osiguravajućih društava dobije novac za pričinjenu lažiranu štetu. Primeri tvrde prevare su brojni, kao na primer režiranje lažne saobraćajne nesreće u kojoj se iznuđuje žrtva, lažiranje nesreće u kojoj je došlo do navodnih povreda. Dakle, tvrde prevare obuhvataju unapred izmišljene, fabrikovane planove i šeme kako bi se dobio novac od osiguranja (Petrović, Stojanović, 2012:65).

Meke prevare su više rasprostranjene nego tvrde prevare i u sebi ne sadrže umišljaj, već predstavljaju kriminal mogućnosti gde osiguranici koriste ukazanu priliku da preuveličaju svoja potraživanja prema osiguravajućim društvima. Na primer, kada učestvuje u saobraćajnoj nezgodi, osiguranik može da traži nadoknadu koja znatno prevazilazi štetu stvarno načinjenu na njegovom automobilu. Meke prevare su takođe ozbiljne kao tvrde prevare, jer se javljaju češće nego tvrde i po zakonu velikih brojeva mogu imati značajnu finansijsku težinu, jer zbog gubitaka koje izazivaju osiguravajućim društvima, imaće za posledicu veće premije osiguranja kako bi osiguravajuća društva povratila gubitke od mekih prevara.

Svaka vrsta osiguranja se bavi različitim problemom, tako da za svaku vrstu osiguranja postoji drugačija prevara koja se prilagođava toj vrsti osiguranja kako bi bila realizovana. U Republici Srbiji, susednim zemljama ali i u svetu, uočeno je da se najveći broj prevara dešava u osiguranju motornih vozila kako u naknadi šteta iz osnova autoodgovornosti tako i iz osnova auto kasko osiguranja kao i u lažiranju medicinske dokumentacije. Karakteristične su prevare u osiguranju motornih vozila gde se mogu se izdvojiti nekoliko karakterističnih načina kako se neopravdano uzima novac od osiguranja: lažiranje saobraćajnih nezgoda, uvećanje štete, sumnjivi nalazi saobraćajnih veštaka, prijavljivanje sumnjivih povreda.

LAŽIRANJE SAOBRAĆAJNIH NEZGODA

Kod ove vrste prevare, dolazi do insceniranja saobraćajnih nezgoda, dogovaranja saobraćajne nezgode, prijavljivanje fiktivnih nezgoda. Kod dogovorenih saobraćajnih nezgoda učesnici se dogovaraju oko mesta događaja, načina događaja, oštećenja koja su nastala pri čemu je uglavnom jedno vozilo oštećeno. Primer lažiranja saobraćajnih nezgoda jeste da je vozilo oštećeno na drugom mestu i u drugo vreme pa je doveženo „na mesto nezgode“ i prijavljeno policiji da izvrši uviđaj kako bi se šteta naplatila po auto kasko osiguranju.

Uvećanje štete

Kada je u pitanju ova vrste prevare u osiguranju, kod osiguranika se, usled nezadovoljstva zbog štete na autu, javlja želja za većom nadoknadom od stvarnog oštećenja. U tom slučaju oštećeni pokušava i u velikom broju slučajeva uspeva da uveća štetu prijavljivanjem ranijih oštećenja, donošenjem predračuna iz najskupljih servisa ili uvećanih fiktivnih računa a vrlo često i premeštanjem havarisanih delova sa drugih vozila na svoje. U nekim slučajevima u dogovoru sa proceniteljem ili veštakom koji utvrđuje obim oštećenja slika se drugo vozilo radi uvećanja štete a najčešće su u pitanju vazdušni jastuci čijim aktiviranjem cena znatno uvećava visinu štete (Ristić, Đoković, 2013:304).

Sumnjivi nalazi saobraćajnih veštaka

U pojedinim slučajevima saobraćajni veštaci rade za određene advokatske kancelarije i prilikom izrade nalaza rade tako da advokat ima argumenata da na sudu potražuje naknadu i tamo gde realno nema osnova (Ristić, Đoković, 2013:306). Na primer, u saobraćaju, NN vozilo se iz jedne trake ubacilo u drugu ispred vozila Citroen koje je prikočilo bez tragova i bez kontakta sa NN vozilom. Vozilo VW Golf naleće na zadnju stranu vozila Citroen i za nezgodu „nije odgovoran“ vozač VW Golfa već NN vozilo jer isto nije moglo zbog gužve da održava bezbedno odstojanje koje je preporučeno raznim komentarima Zakona o bezbednosti saobraćaja na putevima . Naravno da se preporučeno odstojanje odnosi na puteve van naselja gde vozači voze opuštenije i gde ono može da se ostvari. U gradu vozači voze sa povećanom pažnjom uvek spremni da reaguju na opasnost koju mogu u svakom trenutku očekivati, što ovde očitó nije bio slučaj (Ristić, Đoković, 2013:306).

Prijavljivanje sumnjivih nezgoda

Sumnjivo povređivanje i lekarska dokumentacija koja to prati, takođe predstavljaju jedan vid prevare u osiguranju gde se daju lažne dijagnoze i gde postoji mogućnost da „povređeni“ preuveliča svoju bol, odnosno svoju povredu i da povredu koja je nastala ranije prikaže kao povredu u predmetnoj saobraćajnoj nezgodi. Veliki broj oštetnih zahteva se zasnivao na trzajnim povredama vrata u saobraćajnim

nezgodama. U određenim slučajevima lekarski izveštaji su rađeni bez znanja lekara na način da je medicinska sestra u pogodnom momentu overila nalaze pečatom lekara, a kasnije u iste popunjavala podatke o povređenom i dijagnozu.

KRIVIČNO DELO PREVARA U OSIGURANJU U KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU REPUBLIKE SRBIJE

Krivično delo prevara u osiguranju poznao je Krivični Zakonik Kraljevine Jugoslavije 1929. godine, pod nazivom osiguranička prevara. Naime, član 340 ovog KZ je propisao da krivično delo prevare u osiguranju čini lice koje u nameri da dobije osiguranu svotu, sakrije, ošteti ili uništi osiguranu stvar, potopi ili razbije brod, ili bilo koje saobraćajno sredstvo koje je osigurano.

Navedeno krivično delo nije postojalo u Krivičnom zakoniku Republike Srbije pre donošenja Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog Zakonika iz 2009. godine. Krivično delo prevara u osiguranju iz člana 208a Krivičnog zakonika nalazilo se u XXI glavi, koja propisuje krivična dela protiv imovine, i isto je bilo propisano na sledeći način.

Pomenuti član je prpopisivao jedan osovni, dva kvalifikovana i jedan privilegovani oblik ovog krivičnog dela.

U stavu jedan člana 208a opisana je radnja osnovnog oblika krivičnog dela u osiguranju koja se ogleda u navođenju nekog lica na određeno činjenje ili nečinjenje kojim oštećuje svoju imovinu ili imovinu nekog drugog lica. Ovakvo navođenje učinilac vrši na dva načina: dovođenjem drugog lica u zabludu ili njegovim održavanjem u zabludi (Simovnović, 2010: 403). Dovođenje u zabludu je, u stvari, stvarenje pogrešne predstave kod nekog lica o nečemu, dok održavanje u zabludi predstavlja aktivno podržavanje pogrešne predstave kod drugog lica, koja kod njega već postoji. Međutim, za raliku od prećutkivanja kojom se stvara obmana, ovde delatnost mora da bude aktivna (od strane učinioca) da bi se pogrešna predstava učvrstila (Jovanović, 1983:416). Obmana je sredstvo kojim se određeno lice dovodi u zabludu ili u njoj održava, i u smislu ovog člana ona se vrši: lažnim prikazivanjme ili prikrivanjem činjenica, davanjem lažnih mišljenja i izveštaja, davanjem lažne procene, podnošenjem neistinite dokumentacije ili na drugi način (član 208a stav 1 KZ RS). Za postojanje ovog oblika neophodno je postojanje namere pribavljanja protivpravne imovinske korist za sebe ili drugog. Dakle, u osnovnom obliku krivičnog dela prevare u osiguranju alternativno su date sledeće radnje izvršenja ovog obilika krivičnog dela:

- lažno prikazivanje;
- prikrivanje činjenica;
- davanje lažnih mišljenja i izveštaja;
- davanje lažne procene;
- podnošenje neistinte dokumentacije;
- na drugi način dovodi ili održava u zabludi.

Alternativno propisivanje radnji izvršenja znači, da je za postojanje ovog dela dovoljno preduzimanje jedne od napred navedenih radnji. Takođe, da bi postojalo ovo delo, mora da budu ispunjeni i objektivni uslovi a to je da se radi o pitanjima u vezi

sa osiguranjem, te da je jednom ili više napred navedenih radnji lice dovedeno ili održavano u zabludi, kao i da je usled toga učinilo ili nije učinilo nešto na štetu svoje ili tuđe imovine. Subjektivni uslov postojanja ovog dela tiče se postojanja namere pribavljanja sebi ili drugome protivpravne imovinske koristi.

Lažno prikazivanje se sastoji u tvrđenju da postoje činjenice koje, u stvari, ne postoje (objektivno nepostojeće činjenice). Ovde se zapravo radi o tzv. izvrtanju činjenica, odnosno njegovom prikazivanju u svetlu koje je drugačije od onoga što je u realnosti.

Prikrivanje činjenica znači njihovo prećutkivanje i stvaranje takve situacije da neko lice ne sazna činjenice koje bi ga odvratile od određenog činjenja ili nečinjenja, tj. propuštanja (Jović, 2011:163). Prikrivanje činjenica se sastoji u prikazivanju kao nepstojećih činjenica koje u stvarnosti objektivno postoje, odnosno nastojanju učinioca krivičnog dela da pasivni subjekt (lice koje obmanjuje) za njih ne sazna (Simonović, 2010:404).

Davanje lažnih mišljenja i izveštaja je radnja obmane koja se ogleda u sačivanjanju mišljenja ili izveštaja, koji su od značaja za utvrđivanje štete, na način da njihova sadržina ne odgovara stvarnom stanju po pitanju nastale štete. Naime, osiguravajuća društva, se prilikom isplate štete, uvek oslanjaju na izveštaje i mišljenja eksperata iz raznih profesija (Nikač, Vučić, 2015:178). Sačinjavanje mišljenja ili izveštaja sa neistinitom sadržinom u zabludu se dovode ovlašćena lica osiguravajućih društava, po pitanju načina ili visine i vrste nastale štete.

Davanje lažne procene je vid obmanjujuće radnje koji vrše ovlašćena lica koja su u obavezi da iznesu procene o načinu, vrsti i visini nastale štete, a koji se ogleda u davanju procene neistinitog sadržaja.

Podnošenje neistinite dokumentacije podrazumeva dostavljanje, odnosno prezentovanje isprava sa lažnim podacima, kao i bilo kog drugog pojedinačnog dokumenta koji sadrži lažan podatak koji je relevantan za utvrđivanje štete (Nicević, Ivanović, 2013:173). Dakle, važno je da su podaci koji se nalaze u dokumentima lažni, tj. da ne odgovaraju stvarnom stanju stvari, odnosno drugim činjenicama koje su relevantne za utvrđivanje načina nastanka, vrste i visine štete. Ovde se postavlja pitanje sticaja između između krivičnog dela prevara u osiguranju (član 208a) i krivičnog dela falsifikovanja isprava (član 355). U vezi sa ovim pitanjem, kada je delo prevare u osiguranju izvršeno pravljem ili upotrebom lažne sprave, opravdan je stav da ne postoji sticaj već samo krivično delo prevare u osiguranju (Stojanović, 2014:237).

Na drugi način dovodi ili održava u zabludi je poslednji od propisanih načina izvršenja osnovnog oblika krivičnog dela prevare u osiguranju, koji obuhvata sve one radnje kojima se dovode u zabludu lica koja su sadužena za donošenje odluke po pitanju naknade štete od osiguranja, a koje nisu obuhvaćene prethodnim radnjama, a koje su od značaja za utvrđivanje načina nastanka, vrste i visine štete.

Objekt krivičnog dela prevare u osiguranju je imovina uopšte, tj. pokretna, nepokretna, imovinska prava i interesi. Posledica krivično dela prevare u osiguranju se sastoji u nastupanju imovinske štete za pasivnog subjekta ili za neko drugo lice i ona se uglavnom ispoljava u umanjenju imovine pasivnog subjekta ili nekog drugo lica. Za razliku od krivičnog dela prevare kod koje je pasivni subjekt pre svega lice, koje se dovodi u zabludu, ovde je pasivni subjekt pravno lice, lice na štetu čije imovine

je lice koje je dovedeno ili odžavano u zabludi nešto učinilo ili propustilo da učini (Stojanović, 2017:721). Kod ovog krivičnog dela se uglavnom osiguravajuće ustanove dovode u zabludu i navode da isplate određenu, propisanu sumu osiguraniku, čime one trpe štetu. Što nas navodi na zaključak da je ovo krivično delo pre svega usmereno prema osiguravajućim društvima (Marinković, Lajić, 2012:162).

Izvršilac svih oblika krivičnog dela prevare u osiguranju može biti svako lice. Međutim, uzimajući u obzir opis radnji izvršenja ovog dela, da se zaključiti da se uglavnom u praksi kao izvršiocu ovog dela mogu javiti osiguranici, odnosno lica koja su ovlašćena za davanje procena, mišljenja, izveštaja i na drugi način utvrđivanja činjenica koje su od značaja za način utvrđivanja štete, vrste ili visine iste.

Za osnovni oblik ovog krivičnog dela predviđe je kazna zatvora od šest meseci do pet godina i novčana kazna.

Drugi oblik ovog krivičnog dela je privilegovani oblik i on postoji kada je radnja osnovnog oblika krivičnog dela prevare u osiguranju izvršena samo u nameri nanošenje štete drugome (član 208a stav 2 KZ RS). Za razliku od osnovnog oblika krivičnog dela prevare u osiguranju, kod privilegovanog oblika dela nedostaje namera pribavljanja protivpravne imovinske koristi od strane učinioca dela. Delo se u stvari vrši, da se pasivnom subjektu koji se dovodi u zabludu nanese imovinska šteta njegovom sopstvenom radnjom, ili pak da ono nanese štetu nekom trećem licu. Činjenica da ne postoji namera pribavljanja imovinske koristi od strane učinioca dela, ovaj oblik prevare u osiguranju čini lakšim, odnosno privilegovanim oblikom. Za drugi, odnosno privilegovani oblik ovog krivičnog dela predviđena je kazna zatvora od šest meseci i novčana kazna.

Prvi kvalifikovani oblik krivičnog dela prevare u osiguranju će postojati ako je izvršenjem osnovnog ili privilegovanog oblika pribavljena imovinska korist, odnosno naneta šteta u iznosu koji prelazi četrstopešest hiljada dinara (član 208a stav 3 KZ RS). Za ovaj teži oblik dela predviđena je kazna od jedne do osam godina i novčana kazna.

Drugi kvalifikovani oblik krivičnog dela prevare u osiguranju će postojati ako je izvršenjem osnovnog ili privilegovanog oblika pribavljena imovinska korist, odnosno naneta šteta u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara (član 208b stav 4 KZ RS). Za ovaj teži oblik učinilac će se kazniti zatvorom od dve do deset godina i novčanom kaznom.

Kada je u pitanju krivica, umišljaj je jedini stепен vinosti kod svih oblika krivičnog dela prevare u osiguranju. Potrebna je i namera pribavljanja protivpravne imovinske koristi sebi ili drugom, odnosno namera da se drugo lice ošteti izvršenjem krivilnog dela u slučaju privilegovanog oblika (Simonović, 2010:415).

Gonjenje za krivično delo prevara u osiguranju se preduzima isključivo po službenoj dužnosti.

Dakle, osnovni oblik krivičnog dela prevara u osiguranju iz člana 208a stav 1. Krivičnog zakonika činilo je lice koje u vezi sa osiguranjem, a u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist dovede koga lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica, davanjem lažnih mišljenja i izveštaja, davanjem lažne procene, podnošenjem neistinite dokumentacije ili ga na drugi način dovede u zabludu ili ga održava u zabludi, i time ga navede da ovaj na štetu svoje ili tuđe imovine nešto učini ili ne učini. Međutim, način na koji je krivično delo prevare u osiguranju tada

formulisano čini ga suvišnim, jer u njegovom zakonskom opisu iz prethodno citiranog člana 208a Krivičnog zakonika, nije navedeno ništa što ne bi moglo biti podvedeno pod zakonski opis krivičnog dela prevare. Ono što je specifično za prevare o oblasti osiguranja, i što se u praksi obilato javlja, a što bi se teško moglo podvesti od krivično delp prevare, jeste tzv. "osiguranička prevara". Naime, osiguranička prevara kriminalni oblik ponašanja koji je različit od krivičnog dela prevare i zbog svoje specifičnosti, jer obuhvata šire kriminalno područje i nije potrebno dovođenje ili održavanje u zabludi pasivnog subjekta, već je dovoljno preduzimanje aktivnosti u toj nameri, stoga je bilo je bilo neophodno propisati krivično delo prevare u osiguranju ga na drugačiji način, što je preciznije učinjeno odredbom člana 24. Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika od 24.11.2016. godine, gde je propisano da se član 208a briše, a izmenama Krivičnim zakonikom, odredbom člana 27. istog zakona, inkriminirano je krivično delo prevara u osiguranju (tzv. osiguranička prevara) u članu 223a i spada u grupu krivičnih dela protiv privrede (glava dvadeset druga), dok je krivično delo prevara u osiguranju iz člana 208a KZ spadalo u grupu krivičnih dela protiv imovine (glava dvadeset prva), pri čemu se, i pored identičnog zakonskog naziva krivičnog dela „prevara u osiguranju“, zapravo radi o dva različita krivična dela, a što proizilazi iz zakonskih opisa bića navedenih krivičnih dela. Ono što je karakteristično za tzv. osiguraničku prevaru, odnosno krivično delo prevare u osiguranju na način kako je ono propisano u članu 223a, a što nije bio slučaj sa bićem dela iz člana 208 Krivičnog zakonika iz 2009. godine, jeste to da za dovršeno krivično delo potrebno znatno manja posledica. Naime, nije potrebno da je neko, tj. osiguravajuće društvo, dovedeno u zabludu, a još manje da je ono učinilo nešto na štetu svoje ili tuđe imovine (Stojanović, 2017:723). Naravno, odve postoji i razlika u smislu obima primene, jer se kod osiguraničke prevare, krivično-pravna zaštita odnosi samo na osiguranu stvar koja se uništava, oštećuje, sakriva i sl., odnosno telo učinioca (kod oštećenja zdravlja) radi naplate osituranja.

Prema odredbama člana 223a krivično delo prevara u osiguranju (tzv. osiguranička prevara) ima dva osnovna i dva kvalifikovana oblika.

Prvi osnovni oblik krivičnog dela prevara u osiguranju iz člana 223a stav 1. Krivičnog zakonika od 24.11.2016. godine (sa stupanjem na snagu 01.03.2018. godine) čini lice koje u nameri da od društva za osiguranje naplati ugovorenu sumu, uništi, ošteti ili sakrije osiguranu stvar, pa zatim prijavi štetu (član 223a stav 1 KZ RS).

Shodno navedenom radnja osnovnog oblika prevare je dvoaktna radnja. Prvi segment radnje je dat u alternativnom obliku o obuhvata uništenje, oštećenja ili sakrivanje osigurane stvari. Dok se drugi segment ogleda u prijavljivanju štete. Ovde treba napomenuti, da za razliku od drugog osnovnog oblika, gde je propisano da se prijavljivanje vrši osiguravajućem društvu, kod ovog oblika je zakonodavac propustio da precizira kome se šteta prijavljuje. U tom smislu, treba uzeti da se u smislu postojanja ovog krivičnog dela šteta prijavljuje osiguravajućem društvu, odnosno društvu za osiguranje kako je to propisano važećim Zakonom o osiguranju.

Uništenje podrazumeva takvu fizički, tj. materialnu promenu na dobru (odnosno na objektu radnje krivičngo dela) koja u potpunosti onemogućava njegovu dalje postojanje i funkcionisanje (Jović, 2011:150).

Oštećenje podrazumeva negativnu fizičku, tj. materijalnu promenu na dobru u celini (odnosno objektu radnje krivičnog dela) ili nekom njegovom delu koja poremećuje ali ne dovodi u pitanje njegovo postojanje i funkciju (Jović, 2011:150).

Sakrivanje podrazumeva sklanjanje dobra, kamufliranje, prenošenje na neko drugo mesto, tako da ono ostaje nedostupno za uvid drugim licima, a to često podrazumeva fingiranje krađe, odnosno predstavljanje da je ta stvar nestala ili ukradena.

Kada je u pitanju objekt radnje osnovnog oblika, radi se o osiguranoj stvari, koja može biti kako pokretna, tako i nepokretna stvar.

Za ovaj oblik dela predviđena je kazna zatvora od tri meseca do tri godine.

Drugi osnovni oblik čini lice koje u nameri da od društva za osiguranje naplati osiguranu sumu za slučaj telesnog oštećenja, telesne povrede ili narušenja zdravlja, prouzrokuje sebi takvo oštećenje, povredu ili narušenje zdravlja, pa zatim podnese zahtev osiguravajućem društvu (član 223a stav 2).

Kao i prvi osnovni oblik, i drugi osnovni oblik predstavlja dvoaktnu radnju. Prvi akt se ogleda u pruzrokovanju sebi oštećenja, povrede ili narušenja zdravlja, dok se drugi odgleda u podnošenju zahteva osiguravajućem društvu. Kod ovog oblika krivičnog dela prevare u osiguranju, objekt radnje je sam izvršilac.

Treći oblik dela je prvi kvalifikovani oblik koji će postojati kada je usled izvršenja radnje prvog ili drugog osnovnog oblika ovog krivičnog dela, pribavljena imovinska korist, odnosno naneta šteta koja prelazi iznos od četrsto-pedeset hiljada dinara. Za ovaj oblik dela predviđena je kazna zatvora od jedne do osam godina.

Četvrti oblik dela je drugi kvalifikovani oblik koji će postojati kada je usled izvršenja radnje prvog ili drugog osnovnog oblika ovog krivičnog dela, pribavljena imovinska korist ili je naneta šteta koja prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara. Za ovaj oblik dela propisan je kazna zatvora od dve do deset godina.

Kada je u pitanju subjektivni element krivičnog dela prevare u osiguranju, za sve oblike je neophodan umišljaj, kao oblik vinosti. Pored toga, neophodno je i postojanje određene namere, koja se ogleda u tome da se od osiguravajuće društva naplati osigurana suma. Ovde treba napomenuti, da pojedini autori, poput profesora Stojanovića, sa pravom ističu pitanje neophodnosti unošenja u biće krivičnog dela namere naplate osiguranja od osiguravajućeg društva, kad kao drugi akt stoji neophodnost prijavljivanja štete, odnosno podnošenja zahteva osiguravajućem društvu (Stojanović, 2017:724). Naime, preduzimanje drugog akta, odnosno prijavljivanja štete ili podnošenja zahteva za naplatu štete, ukazuje na postojanje te namere.

Po pitanju posledice ovo krivično delo spada u delatnosna krivična dela, za razliku od krivičnog dela prevare u osiguranju iz člana 208a Krivičnog zakonika iz 2009. godine. Dakle, za postojanje osnovnih oblika nije neophodno da je i došlo do dovođenja u zabludu, odnosno da je šteta naplaćena. Ovakvo stanovište navodi nas na zaključak da kod osnovnih oblika ovog dela je moguće ostvarenje samo nesvršenog pokušaja, dok je svršeni pokušaj nemoguć, iz razloga što se samim dovršenjem radnje izvršenja dovršava i krivično delo. Takođe treba istaći, da s obzirom na zaprećenu kaznu, taj pokušaj nije kažnjiv po zakonu. Kada su u pitanju teži oblici, za njihovo postojanje je neophodno da je i došlo do ostvarivanja protivpravne imovinske koristi u napred navedenim iznosima.

Kada je u pitanju aktivni subjekt, oba osnovna oblika može izvršiti bilo koje lice. Pasivni subjekt kod oba oblika je društvo za osiguranje, odnosno lice koje se bavi poslovima osiguranja u skladu sa propisima koji regulišu tu oblast.

Zbog napred navedenih različitosti u biću krivičnog dela, može se reći da je došlo do pravnog diskontinuiteta između prevara u osiguranju propisane članom 208a Krivičnog zakonika iz 2009. godine i krivičnog dela prevare u osiguranju propisanog članom 223a Krivičnog zakonika iz 2016. godine. Naime, radnja izvršenja osnovnog oblika krivičnog dela iz predašnjeg člana 208a stav 1. KZ sastoji se u navođenju nekog lica da, u vezi sa osiguranjem, nešto učini ili ne učini na štetu svoje ili tuđe imovine i to dovodenjem u zabludu tog lica lažnim prikazivanjem ili prikriivanjem činjenica, davanjem lažnih mišljenja i izveštaja, davanjem lažne procene, podnošenjem neistinite dokumentacije ili održavanjem istog u zabludi, dok se radnja izvršenja osnovnog oblika krivičnog dela prevara u osiguranju iz člana 223a stav 1. KZ sastoji u uništenju, oštećenju ili sakrivanju osigurane stvari i prijavljivanju štete, a subjektivni element krivičnog dela iz člana 208a stav 1. KZ, osim umišljaja, jeste bila i namera da se dovodenjem ili održavanjem u zabludi pasivnog subjekta sebi ili drugom pribavi kakva protivpravna imovinska korist, dok je kod krivičnog dela iz člana 223a stav 1. postojećeg KZ umišljaj pojačan namerom naplate ugovorene sume od društva za osiguranje.

Krivično delo prevara u osiguranju (član 208a KZ-a) koje je bilo u primeni do 28.02.2018.godine u stavu 1. propisivalo je kažnjavanje učinioca zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom, dok izmenama i dopunama (Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika (Službeni glasnik RS broj 94/2016 od 24.11.2016.g. član 27.) prevara u osiguranju koje se primenjuje počev od 01.03.2018.godine (član 223a KZ-a) u stavu 1. i 2. propisuje kažnjavanje učinioca zatvorom od tri meseca do tri godine. Što se tiče poređenja stavova 3. i 4. propisan je identičan raspon kažnjavanja zatvorskom kaznom, od jedne do osam godina zatvora, odnosno od dve do deset godina zatvora, ali ono što je bitno jeste da je članom 208a, u svakom od 4 stava propisano i novčano kažnjavanje, što nije slučaj sa novim članom prevare u osiguranju kojim se ne propisiju i novčano kažnjavanje.

U cilju jasnijeg sagledavanja razlike u biću krivičnog dela prevare u osiguranju pre i nakon donošenja Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika - „Službeni glasnik RS“, broj 94/2016 od 24.11.2016. godine), a koje izmene su u odnosu na ovo krivično delo stupile na snagu dana 01.03.2018. godine, navodimo primer presude Vrhovnog kasacionog suda 27.06.2018. kojom oslobađa od optužbe lica AA i BB koja su okrivljena po osnovu pravosnažne presude Trećeg osnovnog suda u Beogradu 3K.br.6957/13 od 10.03.2017. godine i Višeg suda u Beogradu Kž1.br.737/17 od 03.04.2018. godine. Naime, dana 16.06.2011. godine, u Lazarevcu, u stanju uračunljivosti, svesni svog dela i da je ono zabranjeno, pri čemu su hteli njegovo izvršenje, u nameri da sebi ili drugom pribave protivpravnu imovinsku korist, okrivljeni AA, sa umišljajem pokušao da podnošenjem neistinite dokumentacije dovede u zabludu ... „VV“, a u vezi sa osiguranjem, i time ih navede da na štetu svoje imovine isplate premiju osiguranja, na taj način što je u Filijali ... „VV“ u ..., prijavio kasko štetu na vozilu „...“, a koja je navodno nastala u saobraćajnoj nezgodi koja se dogodila na putu Sremčica - Železnik, dana 12.06.2011. godine, oko 09,00 časova, kada je vozilo „...“ registarskih oznaka ..., broja šasije ..., sletelo sa puta na desnu

stranu i udario drvo, kojom prilikom je oštećen prednji kraj i desna bočna strana vozila, iako vozilo zapravo nije oštećeno u predmetnoj saobraćajnoj nezgodi, u čemu je osumnjičenom pomogao okrivljeni BB, koji je kao policijski službenik USP-SPI izašao na lice mesta i sačinio zapisnik o uviđaju saobraćajne nezgode, sa nedostacima u zapisniku i umesto oštećene prednje i desne strane vozila uslikao levu stranu vozila, a koje nedostatke su utvrdili istražitelji osiguravajuće kuće preko ... „VV“, koji su izašli na mesto nezgode i gde su zaključili da ne postoje nikakvi tragovi sletanja sa puta, niti da su oštećenja vozila nastala na mestu na kome je 12.06.2011. godine uviđaj saobraćajne nezgode izvršio policijski službenik, okrivljeni BB, usled čega je odštetni zahtev okrivljenog AA odbijen,

- čime bi okrivljeni AA izvršio krivično delo prevara u osiguranju u pokušaju iz člana 208a stav 1. u vezi člana 30. Krivičnog zakonika („Službeni glasnik RS“, broj 72/2009 od 03.09.2009. godine, sa stupanjem na snagu 11.09.2009. godine), a čime bi okrivljeni BB izvršio krivično delo prevara u osiguranju u pokušaju pomaganjem iz člana 208a stav 1. u vezi članova 30. i 35. Krivičnog zakonika („Službeni glasnik RS“, broj 72/2009 od 03.09.2009. godine, sa stupanjem na snagu 11.09.2009. godine). Okrivljeni AA je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 8 (osam) meseci, dok je okrivljenom BB izrečena uslovna osuda kojom mu je utvrđena kazna zatvora u trajanju od 8 (osam) meseci i istovremeno određeno da se ista neće izvršiti ukoliko okrivljeni u roku od 3 (tri) godine od dana pravnosnažnosti presude ne učini novo krivično delo, te su obojici okrivljenih izrečene i novčane kazne u iznosu od po 50.000,00 (pedesethiljada) dinara koje su dužni da plate sudu u roku od 3 meseca od dana pravnosnažnosti presude, a ukoliko to ne učine sud će novčane kazne zameniti kaznama zatvora tako što će se svakih započelih 1.000,00 dinara novčane kazne računati za 1 dan zatvora, s tim da kazne zatvora ne mogu biti duže od 6 meseci. Okrivljeni su obavezani da naknade sudu troškove krivičnog postupka, o čijoj visini će sud odlučiti naknadno posebnim rešenjem.

Naime, nakon donošenja prvostepene presude, kojom su okrivljeni oglašeni krivim zbog izvršenja krivičnog dela prevara u osiguranju iz člana 208a stav 1. KZ (okrivljeni AA u pokušaju u vezi člana 30. KZ, a okrivljeni BB u pokušaju pomaganjem u vezi članova 30. i 35. KZ), je izmenjen Krivični zakonik, između ostalog i u pogledu ovog krivičnog dela, na taj način što je na osnovu Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika („Službeni glasnik RS“, broj 94/2016 od 24.11.2016. godine), a koje izmene su u odnosu na ovo krivično delo stupile na snagu dana 01.03.2018. godine, dakle pre donošenja drugostepene presude Višeg suda u Beogradu Kžl.br.737/17 od 03.04.2018. godine, krivično delo prevara u osiguranju iz člana 208a KZ, prestalo je da postoji, odnosno po zakonu nije više krivično delo, pa su stoga pravilnom primenom zakona okrivljeni AA i BB u ovom krivičnom postupku morali biti oslobođeni od optužbe za krivično delo prevara u osiguranju iz člana 208a stav 1. KZ, za koje su optuženi i pravnosnažno oglašeni krivim, a na šta se osnovano ukazuje u podnetom zahtevu za zaštitu zakonitosti branioca okrivljenih - advokata Zorana Steljića.

Odredbom člana 24. Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika („Službeni glasnik RS“, broj 94/2016 od 24.11.2016. godine) je propisano da se član 208a briše. Odredbom člana 27. istog zakona je predviđeno da se glava dvadeset druga menja, te da se u okviru ove glave koja obuhvata krivična dela protiv privrede, između

ostalnih, nalazi i krivično delo prevara u osiguranju iz člana 223a. Odredbom člana 42. navedenog Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika je predviđeno da odredbe članova 24. i 27. ovog zakona stupaju na snagu 01. marta 2018. godine.

Osnovni oblik krivičnog dela prevara u osiguranju iz člana 208a stav 1. Krivičnog zakonika („Službeni glasnik RS“, broj 72/2009 od 03.09.2009. godine, sa stupanjem na snagu 11.09.2009. godine), čini lice koje u vezi sa osiguranjem, a u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist dovede koga lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica, davanjem lažnih mišljenja i izveštaja, davanjem lažne procene, podnošenjem neistinite dokumentacije ili ga na drugi način dovede u zabludu ili ga održava u zabludi, i time ga navede da ovaj na štetu svoje ili tuđe imovine nešto učini ili ne učini.

Osnovni oblik krivičnog dela prevara u osiguranju iz člana 223a stav 1. Krivičnog zakonika („Službeni glasnik RS“, broj 94/2016 od 24.11.2016. godine, sa stupanjem na snagu 01.03.2018. godine) čini lice koje u nameri da od društva za osiguranje naplati ugovorenu sumu, uništi, ošteti ili sakrije osiguranu stvar, pa zatim prijavi štetu.

Imajući u vidu napred citiranu odredbu člana 24, te odredbu člana 27. Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika („Službeni glasnik RS“, broj 94/2016 od 24.11.2016. godine), Vrhovni kasacioni sud je ocenio da je pomenuta inkriminacija sadržana u odredbi člana 208a stav 1. KZ, koja je okrivljenima AA i BB u ovom krivičnom postupku stavljena na teret optužnim aktom javnog tužioca KT.br.10299/11 od 20.09.2013. godine, izmenjenim podneskom KT.br.10299/11 od 12.12.2014. godine, prestala da postoji u vreme donošenja drugostepene presude, odnosno u vreme odlučivanja po žalbama izjavljenim protiv prvostepene presude, jer se nova inkriminacija sadržana u odredbi člana 223a stav 1. KZ razlikuje od stare inkriminacije, zbog suštinskih razlika u bitnim obeležjima bića krivičnog dela prevara u osiguranju.

Naime, da je došlo do diskontinuiteta u odnosu na staru inkriminaciju, ukazuje to da u izmenjenom Krivičnom zakoniku krivično delo prevara u osiguranju iz člana 223a spada u grupu krivičnih dela protiv privrede (glava dvadeset druga), dok je krivično delo prevara u osiguranju iz člana 208a KZ spadalo u grupu krivičnih dela protiv imovine (glava dvadeset prva), pri čemu se, i pored identičnog zakonskog naziva krivičnog dela „prevara u osiguranju“, zapravo radi o dva različita krivična dela, a što proizilazi iz zakonskih opisa bića navedenih krivičnih dela. Ovo imajući u vidu da se radnja izvršenja osnovnog oblika krivičnog dela iz člana 208a stav 1. KZ sastoji u navođenju nekog lica da, u vezi sa osiguranjem, nešto učini ili ne učini na štetu svoje ili tuđe imovine i to dovođenjem u zabludu tog lica lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica, davanjem lažnih mišljenja i izveštaja, davanjem lažne procene, podnošenjem neistinite dokumentacije ili održavanjem istog u zabludi, dok se radnja izvršenja osnovnog oblika krivičnog dela prevara u osiguranju iz člana 223a stav 1. KZ sastoji u uništenju, oštećenju ili sakrivanju osigurane stvari i prijavljivanju štete, a subjektivni element krivičnog dela iz člana 208a stav 1. KZ, osim umišljaja, jeste i namera da se dovođenjem ili održavanjem u zabludi pasivnog subjekta sebi ili drugom pribavi kakva protivpravna imovinska korist, dok je kod krivičnog dela iz člana 223a stav 1. KZ umišljaj pojačan namerom naplate ugovorene sume od društva za osiguranje.

Dakle, imajući u vidu da je odredbom člana 24. Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika („Službeni glasnik RS“, broj 94/2016 od 24.11.2016. godine, sa stupanjem na snagu 01.03.2018. godine) član 208a KZ brisan, a da, po nalaženju Vrhovnog kasacionog suda, inkriminacijom iz člana 208a stav 1. KZ („Službeni glasnik RS“, broj 72/2009 od 03.09.2009. godine, sa stupanjem na snagu 11.09.2009. godine) i onom iz člana 223a stav 1. KZ („Službeni glasnik RS“, broj 94/2016 od 24.11.2016. godine, sa stupanjem na snagu 01.03.2018. godine) ne inkriminiše isto ponašanje izvršioca, pa stoga krivično delo za koje su okrivljeni optuženi i pobijanom pravnosnažnom presudom oglaseni krivim, nakon što je član 208a KZ brisan izmenama i dopunama Krivičnog zakonika, nema pravni kontinuitet sa posebnim krivičnim delom sada propisanim u članu 223a stav 1. KZ.

PREVARA U OSIGURANJU U KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU BOSNE I HERCEGOVINE

Ovo krivično delo u Krivičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine (KZ FBiH) propisano je u članu 302, Krivičnim zakonom Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (KZ BD BiH) u članu 296 i nosi naziv zloupotreba osiguranja, a u Krivičnom zakoniku Republike Srpske (KZ RS) propisano je u članu 273 pod nazivom osiguranička prevara. Ovo krivično delo predstavlja novinu u krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine i njegovim propisivanjem nastoji se da se spreče i suzbiju pokušaji da se naplati fiktivna ili fingirana šteta od osiguranja. Ovde treba napomenuti da se u krivičnom zakonodavstvu Federacije Bosne i Hercegovine i u krivičnom zakonodavstvu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ovo delo nalazi u glavi dvadeset petoj – Krivična djela protiv imovine, dok je u krivičnom zakonodavstvu Republike Srpske ono smešteno u glavi dvadeset jedan – Krivična dela protiv privrede i platnog promete.

Kada je u pitanju krivično delo zloupotrebe osiguranja u krivičnom zakonodavstvu Federacije Bosne i Hercegovine i krivičnom zakonodavstvu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, oba zakona propisuju dva osnovna oblika i mogućnost oslobođenja od kazne učinioca osnovnih oblika ovog dela ako je odustao od štetnog zahteva pre nego što sazna da je otkriven.

Prema KZ FBiH i KZ BD BiH prvi osnovni oblik krivičnog dela zloupotrebe osiguranja vrši lice koje u nameri da od osiguravajućeg društva naplati osiguranu sumu, uništi, ošteti ili sakrije stvar koja je osigurana protiv uništenja, oštećenja, gubitka ili krađe, i zatim prijavi štetu (član 302 KZ FBiH stav 1 i član 296 stav 1 KZ BD BiH).

Na osnovu navedenog možemo zaključiti da su tvorci navedenih zakona ovakvom inkriminacijom, predvideli dvoaktnu radnju dela. Radnja izvršenja krivičnog dela sastoji se iz uništenja, oštećenja ili sakrivanja stvari koja je osigurana protiv uništenja, oštećenja, gubitka ili krađe, a zatim prijavljivanja štete. Prvi akt se sastoji od preduzimanja jedne od alternativno datih radnji (uništenja, oštećenja ili sakrivanja osigurane stvari). Drugi akt predstavlja prijavljivanje lažne štete. Delo se

smatra svršenim prijavljivanjem lažne štete. Izvršilac krivičnog dela može da bude svako lice, a u pogledu krivice potreban je umišljaj.

Za ovo krivično delo u KZ FBiH i KZ BD BiH propisana je novčana kazna ili kazna zatvora do dve godine.

Drugi osnovni oblik krivičnog postoji kada lice u nameri da od osiguravajućeg društva naplati osiguranu sumu za slučaj telesnog oštećenja, telesne povrede ili narušenja zdravlja, prouzrokuje sebi takvo oštećenje, povredu ili narušenje zdravlja i zatim prijavi štetu (član 302 stav 2 KZ FBiH i člana 296 stav 2 KZ BD BiH). Radnja izvršenja ovog oblika se ogleda u prouzrokovanju sebi kakvog oštećenja, povrede ili narušenja zdravlja u nameri naplate odštete od osiguravajućeg društva i prijavi iste (lažne) štete. Kao i kod prvog osnovnog oblika, radnja je data kao dvoaktna. Sa aspekta krivice potreban je umišljaj, kao i namera naplate lažne odštete. Delo će biti svršeno činom prijavljivanja lažne štete. Za ovaj oblik dela propisana je ista kazna kao i za prvi osnovni oblik.

U stavu 3 oba zakona predviđena je mogućnost dobrovoljnog odustanka od dela i samim tim oslobođenja od kazne, ako učinilac prvog ili drugog osnovnog oblika odustane od odštetnog zahteva pre nego što sazna da je otkriven. Na ova način tvorcima zakona su potencijalnim učiniocima ovog dela pružili mogućnost, odnosno poslednju šansu za odustanak od kriminalne namere i samim tim izbegavanja kažnjavanja (član 302 stav 3 KZ FBiH i člana 296 stav 3 KZ BD BiH).

Kada je u pitanju krivično zakonodavstvo Republike Srpske ono predviđa dva osnovna oblika, dva kvalifikovana oblika i kažnjivost za pokušaj dela osiguraničke prevare.

Osnovni oblik dela vrši lice koje u nameri da od osiguravajućeg društva naplati osiguranu sumu, ošteti ili sakrije stvar koja je osigurana od navedenih rizika, pa zatim prijavi štetu. Kao i kod KZ FBiH i KZ BD BiH, radi se o dvoaktnom delu. Takođe, po pitanju ostalih elemenata bića (umišljaja, posledice i sl.) važi sve što je rečeno u prethodnom delu rada. Za ovaj oblik dela predviđena je kao kazna novčana kazna ili kaznom zatvora do tri godine (član 273 stav 1 KZ RS).

Drugi osnovni oblik će postojati kada je lice u nameri da od osiguravajućeg društva naplati osiguranu sumu za slučaj telesnog oštećenja, telesne povrede ili narušenja zdravlja, prouzrokuje sebi takvo oštećenje, povredu ili narušenje zdravlja (član 273 stav 2 KZ RS). I po pitanju ovog oblika važi sve što je rečeno za Federaciju i Brčko Distrikt, s tim da za razliku od ovog oblika u Federaciji, odnosno Brčko Distriktu, ne radi o dvoaktnom delu., tj. za postojanje dela nije potrebno da je učinilac lažnu štetu i prijavio, već je dovoljno da je preduzeo neku od navedenih radnji u nameri naplate lažne štete. Propisana kazna za ovaj oblik je ista kao i za prvi osnovni oblik.

Prvi kvalifikovani oblik dela će postojati ako je izvršenjem prvog ili drugog osnovnog oblika pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi 10.000 KM, zašta je propisana kazna od šest meseci do pet godina (član 273 stav 3 KZ RS). Drugi kvalifikovani oblik će postojati ako je izvršenjem prvog ili drugog osnovnog oblika pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi odnosno 50.000 KM (član 273 stav 3 KZ RS). Dakle, za postojanje kvalifikatornih oblika, koji su propisani jednim stavom, neophodno je ostvarenje i objektivnih okolnosti dela, koji se ogledaju u pribavljanju imovinske koristi u datim iznosima.

U četvrtom stavu KZ RS propisano je kažnjavanje za pokušaj prvog i drugog osnovnog oblika dela osiguraničke prevare.

KRIVIČNO DELO PREVARA U OSIGURANJU U REPUBLICI HRVATSKOJ

Kaznenim zakonom Republike Hrvatske propisano je krivično delo koje se odnosi na zloupotrebu u osiguranju. U glavi XXIII važećeg Kaznenog zakona, među krivičnim delima protiv imovine, članom 238. propisano je krivično delo zloupotrebe u osiguranju. Ovo krivično delo ustalilo se u Hrvatskoj i pod pojmom prevara u osiguranju, i uvedeno je u krivično pravni sistem Hrvatske Kaznenim zakonom iz 1997. godine i to u članu 225 po ugledu na model koj je primenjen u austrijskom krivičnom zakonodavstvu (Božić, 2017:307). Ovde treba napomenuti da do januara 1998. godine, odnosno do stupanja na snagu Kaznenog zakona iz 1997. godine krivično delo zloupotrebe osiguranja se podvodilo pod opštu odredbu krivičnog dela prevare iz člana (224 KZ RH) (Kaleb, 2012:6). Iako je krivično delo zloupotrebe u osiguranju uvedeno u katalog inkriminacija prema uzoru na austrijski kazneni zakon koji propisuje u § 151. zloupotrebu osiguranja kao pripreme radnje prevare u osiguranju, to krivično delo ne obuhvata i radnje koje predstavljaju pokušaj prevare, pa kad učinilac uđe u fazu pokušaja, u tom slučaju nema mesta kažnjavanju za zloupotrebu osiguranja (Mršić, 2011:18). Shodno navedenom, ovde treba napomenuti da je krivično delo zluporabe osiguranja iz čl. 225. KZ/97 predstavljalo pogrešnu recepciju odredbe § 151 austrijskog KZ, koja obuhvata samo pripreme radnje za prevaru ali ne i prijavljivanje jer prijavljivanjem štete učinilac ulazi u fazu pokušaja prevare. Dodavanjem u čl. 225. st. 1. KZ/97 prijavljivanja kao obilježja izigran je ratio legis odredbe (kažnjavanje već i pripremnih radnji prevare u cilju proširenja krivičnopravne zaštite), a u praksi je stvorena zbrka jer se istom radnjom ostvarivao pokušaj prevare i dovršena zloupotreba osiguranja (Turković, i dr. 2013:309). Iz tog razloga su iz člana 225 stav 1. i 2. KZ/97 izbrisane reči “i zatim prijavi štetu”. Tako oblikovana zloupotreba osiguranja supsidijarnog je karaktera, tj. bit će kažnjiva samo ako učinilac nije svojim radnjama otpočeo ostvarenje bića krivičnog dela prevare iz čl. 224. KZ/97. U stavu 1. i 2. opis dela proširen je tako da obuhvata i radnje kojima se ide za time da se davanja iz osiguranja pribave drugome (tako i § 151 austr. KZ i § 265 nemački KZ). Iz teksta stav 2 članka 225. KZ/97 ispušteno je “telesno oštećenje” jer je već obuhvaćeno telesnom ozljedom (povredom). Istaknuto je da se ovo delo odnosi na različite oblike osiguranja (Turković, i dr. 2013:310).

Danas, je krivično delo zluporaba osiguranja propisano u članu 238 Kaznenog zakona Hrvatske i ima dva osnovna oblika.

Krivično delo zloupotreba u osiguranju može učiniti bilo koja osoba koja sa osiguravajućim društvom zaključi polisu o osiguranju. Prvi osnovni oblik ovog krivičnog dela čini ono lice koje s ciljem da sebi ili drugome pribavi osigurninu (odštetu), uništi, ošteti ili sakrije stvar koja je osigurana protiv uništenja, oštećenja, gubitka ili krađe (član 238 stav 1 KZ RH). Dakle, pojavni oblici izvršenja krivičnog dela prevare u osiguranju se sastoje u uništenju, oštećenju ili skrivanju stvari, koja je osigurana protiv uništenja, oštećenja, gubitka ili krađe. Analizirajući način

inkriminacije hrvatskog zakonodavca možemo zaključiti kako krivično delo zloupotrebe osiguranja može da učini svakao lice (*delicta communia*) koja je sklopilo ugovor o osiguranju i koja na prevaran način želi da naplati odštetu. Cilj ovakvog delovanja učinioa treba da bude pribavljanje sebi ili drugome odštete, pa se zbog toga ovo delo još kolikvijalno naziva i “prevara u osiguranju” ili “osiguravateljna prevara i sl. (Primorac, Primorac, 2015: 541).

Uzevši u obzir da se kao radnje ovog krivičnog dela alternativno propisuju uništenje, oštećenje ili sakrivanje stvari koje je osigurana protiv uništenja, oštećenja, gubitka ili krađe, upravo tim radnjama (uništenjem, oštećenjem ili skrivanjem stvari) učinilac postupa s ciljem da sebi ili drugom pribavi iznos odštete od stvari koja je osigurana od ovakvih događaja. Hrvatski zakonodavac je ovakvom formulacijom nastoja da spreči svako fiktivno prijavljivanje štete kao i njenu neosnovanu naplatu.

Uzevši u obzir inkriminaciju hrvatskog zakonodavca po pitanju zloupotrebe osiguranja, da se zaključiti da je ovo delo supsidijarnog karaktera, tj. da će postojati samo ukoliko učinilac svojom radnjom nije ostvario biće krivičnog dela prevare iz člana 236 KZ RH.

Sa aspekta posledice, ovo delo se smatra dovršenim predizumenjem jedne od alternativno datih radnji, tako da nije potrebno da je došlo i do prijavljivanja štete ili pribavljanja odštete. Ako bi ipak, došlo do prijavljivanja štete, tada će postojati pokušaj krivičnog dela prevare iz člana 236 KZ RH ili o svršenom delu prevare.

Po pitanju vinsti potreban je umišlja, i to u obliku namrere sticanja koristi za sebe ili drugog, kao i svesti učinioa o svim okolnostima koji čine ovo delo kažnjivim, kao i njegova volja da isto počini. Takođe, ono što treba istaći, jeste da pokušaj ovog krivilnog dela nije kažnjiv. Zakonodavac je za ovaj oblik krivičnog dela propisao kaznu zatvora do tri godine.

Drugi osnovni oblik ovog krivičnog dela čini ono lice koje s ciljem da sebi ili drugome pribavi pravo iz osiguranja, socijalnog osiguranja ili socijalne skrbi (pomoći), hini (lažira) lažira bolest, tjelesno ozlijedi (povredi) sebe ili drugoga, ili drugome naruši zdravlje (član 238 stav 2 KZ RH). Za ovaj oblik osnovni oblik zluporabe osiguranja takođe je poropisan kazna zatvora do tri godine.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Prevare u osiguranju jesu negativna pojava koja se poslednjih godina ispoljava kroz različite oblike krivičnih dela koja predstavljaju opasnost za državu, pravni i ekonomski sistem i nanosi štetu zajednici, pravnim i fizičkim licima.

Gledano sa aspekta različitih modela inkriminacije ovog krivičnog dela, možemo uočiti da je u krivičnom zakonodavstvu Srbije, Federacije Bosne i Hercegovine, Brčko Distrikta i Republike Srpske (osim drugog osnovnog oblika) ovo delo predviđeno kao dvoaktno delo, koje se sastoji od prevarne radnje (uništenja, oštećenja, sakrivanja osigurane stvari ili oštećenja zdravlja) i prijavljivanja lažne štete. Sa druge strane hrvatski zakonodavac se opredelio za inkriminaciju prevare u osiguranju kao pripreme radnje prevare u okviru poslova sa osiguranjem, na način da je ovo delo predviđeno kao jednoaktno. A to je samo izvršenje prevarne radnje (uništenja, oštećenja, sakrivanja osigurane stvari, odnosno oštećenja zdravlja). U

krivičnom zakonodavstvu hrvatske, prijavljivanje lažne štete nije element bića ovog krivičnog dela, već bi se eventualni preduzimanjem ovakve radnje ispunilo biće klasičnog krivičnog dela prevare. Takođe, ono što se da primetiti, da je za razliku od ostalih obrađenih zakonodavstava, hrvatski zakonodavac jedino predvideo da se namera učinioca odnosi na ostvarivanje protivpravne imovinske koristi i za drugog, dok je kod ostalih predviđeno samo ostvarivanje protivpravne imovinske koristi za sebe. Na posletku, uočljiva je i razlika u smislu pozicije na kojoj se ovo krivično delo nalazi, pa je u Republici Srbiji i Republici Srpskoj ono u glavi krivičnih dela protiv privrede, dok je u Hrvatskoj, Federaciji BiH i Brčko Distriktu ono smešteno u glavu krivičnih dela protiv imovine. Na osnovu ovoga zaključujemo, kom zaštitnom objektu je zakonodavac dao primat, imovini ili ekonomskom sistemu zemlje.

Kada govorimo o suprotstavljanju ovom obliku prevarnog ponašanja, kao prvi korak ka suzbijanju jeste podizanje svesti i znanja građana i društvene zajednice o štetnim posledicama koje se izvršenjem krivičnog dela prevara u osiguranju odražavaju na osiguravajuća društva i posredno na fizičke i pravne subjekte i to kroz medijske kampanje, tribune, organizovane skupove. Veliki deo javnosti ne smatra pevare u osiguranju značajnim krivičnim delom, niti da se osiguravajućim društvima nanosi velika šteta s obzirom da osiguravajuća društva prime više novca po osnovu zaključenja polisa, nego što isplate na ime odšteta.

Takođe, potreban je permanentan proces edukacije sudija, tužilaca, policijskih službenika i drugih lica za primenu zakona i međusobna saradnja i koordinacija rada ovih službenika u svrhu suzbijanja ovog krivičnog dela.

Neophodno je da se edukuju zaposleni u osiguravajućim društvima u oblasti otkrivanja prevara i da osiguravajuća društva uspostave saradnju sa svim ržavnim institucijama, MUP-om i tužilaštvom u cilju razmene informacija o vidovima prevara.

Od posebnog je značaja kaznena politika sudova i sankcije izrečene za izvršenje krivičnog dela prevare u osiguranju. U ovom kontekstu, naročito je važno oduzimanje imovine koja je stečena krivičnim delom, a pravni osnov čini Zakon o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela.

Prevare u osiguranje ne nanose štetu samo osiguravajućim društvima koja zbog toga imaju velike troškove, već ovo krivično delo pogađa i savesne osiguranike koji zbog nastale štete skuplje plaćaju polise osiguranja, s obzirom da osiguravači, odnosno osiguravajuća društva rizik od prevara uračunavaju u cenu.

Ova vrsta krivičnog dela negativno utiče na ugled države, jer sa aspekta analize stranih poslovnih partnera za potencijalne investicije, visoka stopa kriminalnih dela predstavlja nesigurno područje za realizaciju investicija, što je od posebne važnosti za našu zemlju kao članicu za pristup Evropskoj Uniji.

BIBLIOGRAFIJA

1. Božić, V., Kaznenopravni aspekti prijave i zluporaba u osiguranju kao oblik neznatnog i organiziranog kriminaliteta, Zbornik Pravnog fakulteta u Podgorici, god. XLIII, br.40, Pravni fakultet, Podgorica, 2017, str. 300-320.

2. Dragojlović, J., Krivično delo prevare u osiguranju, *Kultura polisa: časopis za negovanje demokratske političke kulture*, god. XVI, br. 38, Udruženje za političke nauke SCG Ogranak u Novom Sadu, Novi Sad, 2019, str. 671-682.
3. Jovanović, Lj. Krivično pravo – posebni deo, Beograd, 1983.
4. Jović, M., Krivično pravo – opšti deo, Internacionalni univerzitet u Novom Pazaru, Novi Pazar, 2011.
5. Jović, M., Krivično pravo – posebni deo: skripta I, Internacionalni univerzitet u Novom Pazaru, Novi Pazar, 2011.
6. Kaleb, Z., Kazneno djelo prijevare i zlouporabe u osiguranju, *Informator*, Zagreb, br. 6082., 20.06.2012. str. 6.
7. Kazneni zakon Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 110/97).
8. Kazneni zakon Republike Hrvatske (Narodne Novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19).
9. Krivični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", br. 33/2013 - prečišćen tekst, 47/2014 – ispravka 26/2016, 13/2017 i 50/2018).
10. Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", br. 36/2003, 21/2004 - ispr., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016 i 75/2017).
11. Krivični zakonik ("Sl. glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016).
12. Krivični zakonik Kraljevine Jugoslavije, Sl. novine br. 33-XVI.
13. Krivični zakonik Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske broj: 64/17 od 13.07.2017).
14. Marinković, D., Lajić, O., Kriminalistička metodika, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2012.
15. Mršić, G.: Kazneno djelo zlouporabe osiguranja u sudskoj praksi, *Informator*, Zagreb, br. 5988-5989, 27. i 30. 07. 2011.
16. Narodna banka Republike Srbije, Smernica br. 6 o sprečavanju, otkrivanju i uklanjanju uzroka prevare u osiguranju, Beograd, 2014.
17. Nicević, M., Ivanović, A., Privredni kriminalitet, Univerzitet u Novom Pazaru, Novi Pazar, 2013.
18. Nikač, Ž., Vučić, Lj., Prevare u osiguranju u Republici Srbiji od 2010. do 2013. godine, *Bezbednost* vol. 57, br. 1, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije, 2015, str. 175-196.
19. Njegomir, V., Prevare u osiguranju, 2014, <https://centarzaosiguranje.com/wp-content/uploads/2014/12/prevare-u-osiguranju-prof-dr-vladimir-njegomir.pdf>, dostupno na dan 08.08.2019.
20. Petrović, S., Stojanović, M., Prevare u osiguranju, *Tokovi osiguranja*, vol. 1, br. 1, Dunav osiguranje, Beograd, str. 50-74.
21. Primorac, D., Primorac, Ž., Pravni aspekt prijave u kasko-osiguranju jahti – plovila za sport i razonodu, *Zbornik radova Pravnog fakultet u Splitu*, god. 52, vol. 2, Split, 2015, str. 523-548.
22. Ristić, Ž., Đoković, A., Prevare u osiguranju u Republici Srbiji, *Zbornik radova, XII Simpozijum "Veštačenje saobraćajnih nezgoda i prevare u osiguranju"*, Udruženje osigurivača Srbije, Divčibare, 2013, str. 301-317.
23. Simonović, D., Krivična dela u srpskoj legislativi, *Službeni glasnik*, Beograd, 2010.
24. Stojanović, Z. Krivično pravo: priručnik za polaganje pravosudnog ispita, *Službeni glasnik*, Beograd, 2014.
25. Stojanović, Z., Komentar krivičnog zakonika, *Službeni glasnik*, Beograd, 2017.
26. Turković, K., Novoselac, P., Grozdanić, V., Kutrović Mišić, A., Derenčinović, D., Bojanić, I., Munivrana Vajda, M., Mrčela, M., Nola, S., Roksandić Vidlička, S., Tripalo

- D., Maršavelski, A., Komentar Kazenenog zakona i drugi izvori novoga hrvatskog kaznenog zakonodavstva, Narodne Novine, Zagreb, 2013.
27. Zakon o bezbednosti saobraćaja na putevima ("Sl. glasnik RS", br. 41/2009, 53/2010, 101/2011, 32/2013 - odluka US, 55/2014, 96/2015 - dr. zakon, 9/2016 - odluka US, 24/2018, 41/2018, 41/2018 - dr. zakon, 87/2018 i 23/2019).
  28. Zakon o izmenama i dopunama krivičnog zakonika ("Službeni glasnik RS", broj 72/2009).
  29. Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika (Službeni glasnik RS", broj 94/2016).
  30. Zakon o osiguranju ("Sl. glasnik RS", br. 139/2014).

REZIME

The paper deals with the criminal offense of insurance fraud by analyzing the current provisions of the criminal legislation of the Republic of Serbia and countries in the region. From the neighbour countries, the author analyzes the provisions of the criminal legislation of Croatia and Bosnia and Herzegovina regarding the prescribing of the criminal offense of insurance fraud. The aim of the paper is to point out different models of incrimination of this specific form of fraudulent behavior. In addition to comparative legal analysis, the author points out the types and forms of this criminal act, offering at the end of the paper suggestions for improving the activity in the field, counteracting this socially negative phenomenon.